

قاعده حرمت اعانه بر اثم

سید محمدجنتی نورمفیدی

تنظیم و تدوین: احمد شایعی

www.ketab.ir

نورمفیدی، سیدمجتبی، ۱۳۴۳ -

قاعده حرمت اعانه بر اثم / سیدمجتبی نورمفیدی - قم: مؤسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۴۰۰.

۱۶۸ ص: - (مؤسسه بوستان کتاب: ۳۰۳۹) (اصول فقه، فقه و حقوق)

ISBN 978-964-09-2301-6

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه: ص. [۱۶۱] - ۱۶۸: همچنین به صورت زیرنویس.

۱. قاعده اعانه بر اثم. ۲. فقه - قواعد. الف. دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم. مؤسسه

بوستان کتاب. ب. عنوان.

۲۹۷ / ۳۲

BP ۱۶۹ / ۵

شماره کتاب‌شناسی ملی: ۷۶۰۹۶۲۲

۱۴۰۰

www.ketab.ir

■ موضوع: اصول فقه (فقه و حقوق)

■ گروه مخاطب: تخصصی (طلاب و دانشجویان)

شماره انتشار کتاب (چاپ اول): ۳۰۳۹

مسلسل انتشار (چاپ اول و بازچاپ): ۷۶۹۰

بوستان کتاب

قاعده حرمت اعانه بر اثم

- نویسنده: سیدمجتبی نورمفیدی
- تنظیم و تدوین: احمد شایعی
- ناشر: مؤسسه بوستان کتاب
- لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب
- نوبت چاپ: اول / ۴۰۰ • شمارگان: ۵۰۰ • بها: ۳۳۰۰۰ تومان

تمامی حقوق نشر مکتوب و الکترونیک از مؤسسه بوستان کتاب است

Printed in the Islamic Republic of Iran

www.ketab.ir

- ❖ دفتر مرکزی: قم، خ شهدا (اصفاهیه)، ص پ ۹۱۷ / ۳۷۱۸۵، تلفن: ۷-۳۷۷۴۲۱۵۵، ۳۷۷۴۲۱۵۴، ۳۷۷۴۳۴۲۶، تلفن پخش: ۳۷۷۴۳۴۲۶
 - ❖ فروشگاه مرکزی: قم، چهارراه شهدا (عرضه ۱۲۰۰۰ عنوان کتاب با همکاری ۱۷۰ ناشر)
 - ❖ فروشگاه شماره ۲: تهران، خیابان انقلاب، بین وصال و فلسطین، پلاک ۹۵۱، تلفن: ۶۶۹۶۹۸۷۸
 - ❖ فروشگاه شماره ۳: مشهد، چهارراه خسروی، مجتمع پاس، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه خراسان رضوی، تلفن: ۳۲۲۳۳۶۷۲
 - ❖ فروشگاه شماره ۴: اصفهان، چهارراه کرمانی، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه اصفهان، تلفن: ۳۲۲۲۰۳۷۰
 - ❖ فروشگاه شماره ۵ (رنگین کمان، فروشگاه کودک و نوجوان): قم، چهارراه شهدا، نبش خیابان ارم، تلفن: ۳۷۷۴۳۱۷۹
- اطلاع از تازه های نشر از طریق پیام کوتاه (SMS)، یا ارسال شماره همراه خود به ۱۰۰۰۲۱۵۵ و یا ارسال درخواست به:

پست الکترونیک مؤسسه: E-mail: info@bustaneketab.com

جدیدترین آثار مؤسسه و آشنایی بیشتر با آن در وب سایت: www.bustaneketab.com

با قدردانی از همکاری که در تولید این اثر نقش داشته‌اند:

- اعضای شورای بررسی آثار • سرپرستار: محمدرضا منصقی • اصلاحات حروف نگاری: حلیمه قربانی • صفحه‌آرا: حسین محمدی
- نمونه‌خوانی: سیدعلی اصغر هاشمی‌نسب • کنترل فنی صفحه‌آرایی: سیدرضا موسوی‌متش
- مدیر گروه هنری: مسعود نجابتی • طراح جلد: محمود هدایی • اداره آماده‌سازی: حمیدرضا تیموری
- اداره چاپخانه: مجید مهدوی، ناصر منتظری و سایر همکاران لیتوگرافی، چاپ و صحافی • مدیر تولید: عبدالهادی اشرفی.

رئیس مؤسسه
محمداقبر انصاری

فهرست مطالب

۱۱	پیش‌گفتار
۱۵	مقدمه
۱۹	فصل اول: مقدمات
۱۹	اول: پیشینه قاعده
۲۱	دوم: اهمیت قاعده
۲۲	سوم: تنقیح موضوع بحث
۲۲	نکته اول: «اعانه» و «شراکت»
۲۲	نکته دوم: «اعانه» و «تسبیل»
۲۶	نکته سوم: «اعانه بر حرام» و «مقدمه حرام»
۲۷	نکته چهارم: اقسام دخالت شخص در صدور فعل حرام از غیر
۳۱	فصل دوم: مفهوم‌شناسی قاعده
۳۱	۱. مفهوم «اعانه»
۳۲	اقوال در معنای اصطلاحی «اعانه»
۳۵	بررسی جهات پنج‌گانه در مفهوم اعانه
۳۷	جهت اول: بررسی اعتبار قصد معین
۳۷	اقوال ..
۳۹	قول اول: اعتبار قصد و ادله آن
۳۹	دلیل اول: تبادر عرفی
۳۹	دلیل دوم: روایات
۴۲	قول دوم: عدم اعتبار قصد و ادله آن
۴۲	دلیل اول: تبادر
۴۳	دلیل دوم: مقتضای غرض شارع

قاعده حرمت اعانه بر اثم

۴۳		دلیل سوم: اطلاق برخی ادله و عبارات
۴۸		قول سوم: اعتبار قصد یا قرب مقدمه
۵۰		دلیل قول سوم
۵۰		قول چهارم: اعتبار قصد یا صدق عرفی
۵۱		کلام محقق اردبیلی
۵۲		اشکال شیخ انصاری
۵۲		بررسی اشکال شیخ
۵۳		بررسی قول چهارم
۵۴		حق در مسئله
۵۷		نتیجه کلی بحث در جهت اول (اعتبار قصد در مفهوم اعانه)
۵۷		جهت دوم: بررسی اعتبار وقوع معان علیه در خارج
۵۷		اقوال
۵۸		قول اول: اعتبار وقوع معان علیه در خارج
۵۹		ادله قول اول
۶۱		بررسی قول اول
۶۲		قول دوم: عدم اعتبار تحقق معان علیه در خارج
۶۲		ادله قول دوم
۶۴		بررسی قول دوم
۶۷		حق در مسئله
۶۸		جهت سوم: بررسی اعتبار علم یا ظنّ معین به ترتب حرام
۶۸		اقوال
۶۸		قول اول
۶۹		قول دوم
۶۹		حق در مسئله
۷۰		جهت چهارم: بررسی اعتبار علم به مداخلیت عمل معین در تحقق معان علیه
۷۱		جهت پنجم: بررسی اعتبار قصد معان نسبت به اثم
۷۲		جمع بندی جهات پنج گانه
۷۲		دیدگاه محقق ایروانی
۷۵		نظر برگزیده در جهات پنج گانه
۷۶		بررسی شمول اعانه نسبت به دو مورد

پیش‌گفتار

حمد و سپاس بی‌کران خدای بی‌همتا را که پیامبر خاتم صلی الله علیه و آله و اهل بیت پاکش را گنجینه دانش و معرفت و راهنمای بشر به سوی قله کمال و سعادت قرار داد و شکر بی‌پایان همواره سزد که توفیق آشنایی با این راه نورانی و راهنمایان بی‌مانندش را به ما عطا نمود و نشان رهروی بر سینه‌ها مان نشاند.

جایگاه علم فقه و دانش استنباط احکام در مسیر کشف «چگونگی زیست سعادت‌مندانه» همواره فقیهان کرام را بر آن داشته تا همت و الای خویش را مصروف استنتاج احکام شریعت و ارائه آن به عنوان «روش زندگی» نمایند. در این میان، البته برخی از آنان با شناخت دقیق‌تر از نقش عنصر اجتهاد در تبیین این طریق و اعتقاد راسخ به قابلیت فقاقت اصیل شیعی برای پاسخ‌گویی به نیازهای بشر در اعصار مختلف، به پویایی و توانمندی فقه کمک‌شایانی نموده‌اند.

از میان دانش‌هایی که بنای رفیع اجتهاد بر آن‌ها استوار گردیده، چه بسا «قواعد اصولی» و «قواعد فقهی» از اهمیت افزون‌تری برخوردار بوده و هر یک از زاویه‌ای ممتاز به نظر می‌رسند، هر چند همسان‌پنداری این دو نیز نارواست. براین اساس، اهتمام ویژه فقیهان به «قواعد فقهی» از دیرباز قابل ردیابی بوده و بدون تردید پیش از قرن هفتم و نگارش کتاب‌هایی در این باره هم می‌توان نشانه‌های استمداد از این قواعد را در ضمن تألیفات گران سنگ آنان به وضوح مشاهده نمود.

با این همه اما، ضرورت پرداختن به برخی از قواعد یادشده در عصر حاضر دوجندان شده است. سرعت تحولات در دوران جدید زندگی بشر و

نیازهای روزافزون به دین فراعصری و جهان شمول اسلام و مکتب اهل بیت (علیهم السلام) و شکست مکاتب گوناگون مادی در طراحی زندگی مطلوب گواه روشنی بر این مدعاست. آنچه در این میان اثر شگرفی در توسعه دامنه انتظارات ملی و بین المللی از خود به جای گذاشته، وقوع انقلاب اسلامی ایران و استقرار نظام جمهوری اسلامی است که نگاه‌های بی شماری را به این مقوله معطوف کرده است. این اتفاق بزرگ ضمن آن که نوید حضور فعال دین در عرصه اجتماع و سیاست را به ارمغان آورد، پایه‌های ضرورت ارائه «تمدن جدید اسلامی» در دوران معاصر را در اذهان مستحکم‌تر نمود.

بدیهی است شرایط جدید، معضلات و پرسش‌های فراوانی با خود همراه کرده که دانشمندان علوم اسلامی در گذشته با آن رویارویی نداشته و یقیناً پاسخ‌گویی و حل آن‌ها نیازمند بازبینی و واکاوی دانش‌های مرتبط و توانمندسازی بیش از پیش آن‌ها می‌باشد.

باری، از میان «قواعد فقهی» چه حرأت می‌توان تعداد پرشماری از این قواعد را در دایره «سیاست» و «اجتماع» جای داد و با کاربست دقیق آن‌ها بسیاری از نابسامانی‌ها را به سامان رسانید. برخی از قواعد یادشده صرفاً در حوزه‌های عمومی و برخی نیز در حوزه‌های عمومی و خصوصی مشترکاً کارآیی دارند.

خوش‌یختانه در سال‌های اخیر تلاش‌های ارزشمندی در حوزه‌های علمیه به منظور توانمندسازی علوم اسلامی در مواجهه با نیازها و پرسش‌های نوپیدا صورت گرفته و پژوهشگران و اساتید گران‌قدر حوزه تا حدودی پا به این عرصه گذاشته‌اند. آیت‌الله سیدمجتبی نورمفیدی یکی از اساتیدی است که به سبب این دغدغه بخشی از جلسات درسی خویش را به «قواعد فقه سیاسی» اختصاص داده و سالیانی است در این عرصه به تلاش علمی اشتغال دارد. «قواعد فقه سیاسی» به آن دسته از قواعدی اطلاق می‌شود که بتوان از آن در عرصه سیاست به معنای عام - نه خصوص سیاست معطوف به مقوله قدرت - بهره برد.

«مؤسسه دارالمعرفه» که بخشی از برنامه‌های خود را بر آماده‌سازی آثاری از این دست متمرکز نموده، به سهم خود تلاش می‌کند گامی هرچند ناچیز در تحقق هدف والای عالمان سلف و استمرار گام‌های آنان بردارد.

نوشتار پیش رو با عنوان «قاعده حرمت اعانه بر اثم» از مجموعه قواعد فقه سیاسی، حاصل درس‌های این استاد ارجمند دروس خارج فقه و اصول حوزه علمیه قم در میان جمعی از دانش‌پژوهان مرکز فقهی ائمه اطهار علیهم‌السلام است که پس از بازبینی و تغییراتی در شکل و محتوای آن توسط ایشان و به قلم فاضل گرامی جناب حجت‌الاسلام والمسلمین آقای احمد شایعی وزیر نظر مستقیم استاد معظم تنظیم شده و در اختیار اندیشه‌ورزان و پژوهشگران قرار می‌گیرد.

در پایان از همه عزیزانی که در آماده‌سازی و انتشار این اثر ارزشمند ما را همراهی نمودند؛ به‌ویژه حجت‌الاسلام والمسلمین آقای مصطفی مسعودی و نیز دست‌اندرکاران مؤسسه و زین بوستان کتاب تقدیر و تشکر نموده و از خداوند متعال برای همه آنان توفیق و بهروزی طلب می‌نماییم و امیدواریم مشمول ادعیه خالصانه حضرت ولی عصر علیه‌السلام قرار گیرند.

قم - مؤسسه دارالمعرفه